

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ**

**Қўлёзма ҳуқукида
УДК:338.48:339.138**

АЛЛАЁРОВ РАВШАН АЛИЕВИЧ

**ҲУДУДИЙ ТУРИСТИК РЕСУРСЛАРДАН САМАРАЛИ
ФОЙДАЛАНИШНИНГ МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯСИ**

**08.00.11 – Маркетинг
08.00.17 – Туризм ва меҳмонхона фаолияти**

**Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (Doctor of Philosophy)
илмий даражасини олиш учун тайёрланган
ДИССЕРТАЦИЯ**

Илмий раҳбар: и.ф.д., проф. М.Т. Алимова

Самарқанд – 2022

МУНДАРИЖА

КИРИШ	3
I БОБ. ҲУДУДИЙ ТУРИСТИК РЕСУРСЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ БЎЙИЧА МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯСИНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДИК АСОСЛАРИ.....	14
1.1. Туристик ҳудуднинг ресурслари: моҳияти, таркиби ва ижтимоий- иқтисодий тизимни ривожлантиришдаги ўрни	14
1.2. Ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши тизимида ҳудудий маркетинг моҳияти ва аҳамияти	27
1.3. Туризм соҳасида ҳудудий маркетинг стратегиясини амалга ошириш хусусиятлари	42
1.4. Туристик ҳудуд ресурс салоҳиятини баҳолашнинг назарий- методик асослари	56
Биринчи боб бўйича хулоса	68
II БОБ. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ АЛОҲИДА ҲУДУДЛАРИ ТУРИСТИК РЕСУРС САЛОҲИЯТИ ТАҲЛИЛИ	70
2.1. Самарқанд вилоятида туризм соҳасининг ривожланиш тенденциялари	70
2.2. Самарқанд вилоятининг алоҳида ҳудудлари туристик ресурс салоҳияти таҳлили	83
2.3. Туристик ҳудуд ресурс салоҳиятини баҳолашнинг методик асосларини такомиллаштириш	97
Иккинчи боб бўйича хулоса	108
III. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА ҲУДУДИЙ МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯСИНИ АМАЛГА ОШИРИШ АСОСИДА ТУРИСТИК РЕСУРСЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	111
3.1. Самарқанд вилоятида туризм соҳасини стратегик ривожлантиришнинг концептуал асослари	111
3.2. Ҳудудий туристик ресурслардан самарали фойдаланишнинг геоахборот таъминоти	127
3.3. Ҳудудий туристик ресурслардан самарали фойдаланиш бўйича маркетинг стратегиясининг механизми	140
Учинчи боб бўйича хулоса	153
ХУЛОСА	155
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	157
ИЛОВАЛАР	178

Кириш (фалсафа доктори (PhD) диссертация аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Глобал рақобатнинг кучайиши шароитида туризм мазкур тармоқдаги хизматлар ҳажмининг ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий кўрсаткичларидаги улуши натижасида жаҳон иқтисодиётининг етакчи тармоқларидан бири сифатида намоён бўлмоқда. COVID-19 пандемиясининг таъсирида туризм 2020 йилда ўз ривожланиши давридаги энг катта инқирозни бошидан кечирди ҳамда халқаро туристик оқимнинг ўтган йилга нисбатан 74 фоизга камайишига сабаб бўлди. Аммо соҳага хос тикланиш хусусияти туфайли юқори туристик солоҳиятга эга алоҳида мамлакат ва ҳудудларда туризм иқтисодиётининг стратегик тармоғи сифатида қайта гавдаланмоқда. Туризм ва саёҳатлар бўйича бутунжаҳон Кенгашининг маълумотларига кўра, 2021 йилда туризмнинг миллий иқтисодиётдаги улуши «Францияда – 6,5%, Юнонистонда – 14,9%, Испанияда – 8,5%, Италияда – 9,1%, Португалияда – 10,9%, Туркияда – 7,3%ни ташкил этган»¹. Мавжуд туристик ресурслардан самарали фойдаланишга қаратилган замонавий маркетинг дастакларидан фойдаланган ҳолда туризмни миллий иқтисодиётнинг стратегик тармоғига айлантириш орқали юқори ижтимоий-иқтисодий ривожланишга эришилмоқда.

Жаҳонда маркетинг дастакларидан самарали фойдаланиш асосида туризмни жадал ривожлантириш ҳамда соҳанинг алоҳида мамлакатлар ва ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий ривожланишидаги ўрнини ошириш масалаларига бағишланган илмий тадқиқотларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Рақамли иқтисодиёт муҳитида ҳудудларнинг туристик ресурс салоҳиятини баҳолаш, туристик ресурсларнинг дифференциацияси асосида туристик маҳсулотларни диверсификациялаш, туристик ресурслар реестри ва кадастрини ишлаб чиқиш, ҳудудий геоахборот тизимини шакллантириш, ҳудудий туристик ресурслардан самарали фойдаланишга қаратилган стратегиясини ишлаб чиқиш, уни амалга оширишда маркетинг дастакларидан

¹ <https://wtcc.org/research/economic-impact>

фойдаланишнинг назарий-методологик асосларини такомиллаштириш масалаларини тадқиқ этиш бугунги кунда долзарблиги билан ажралиб туради.

Мамлакатимизда туризм соҳасини жадал ривожлантиришга қаратилган давлат сиёсатининг мақсадли вазифалари сифатида «туризм ҳамда унга бевосита боғлиқ бўлган тармоқларни қўллаб-қувватлаш, юз минглаб иш ўринлари ва малакали мутахассисларни сақлаб қолиш, уларнинг даромадларини ушлаб туриш, шунингдек, мамлакатда санитария-эпидемиологик вазият яхшиланишига қараб туризм соҳасини жадал қайта тиклаш»² белгиланган. Мазкур масалаларни республикада туризм бозорининг турли сегментларига йўналтирилган туризм маҳсулоти ва хизматларини диверсификация қилиш, уларнинг рақобатбардошлигини янада ошириш, тақдим этилаётган туристик хизматларни халқаро стандартларга мос равишда такомиллаштириш, туризмнинг ривожланиш самарадорлигини ҳудудларнинг мавжуд туристик салоҳиятидан, маркетинг дастакларидан кенг ва самарали фойдаланиш асосида ошириш, шунингдек, туристик кластерлар механизмларидан ҳудудларнинг мавжуд туристик салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини оширишда фойдаланиш орқали ечимини топиш алоҳида аҳамиятлидир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 январдаги ПФ-5611-сон «Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида», 2020 йил 28 майдаги ПФ-6002-сон «Коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камайтириш учун туризм соҳасини қўллаб-қувватлашга доир кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида», 2021 йил 9 февралдаги ПФ-6165-сон «Ўзбекистон Республикасида ички ва зиёрат туризмининг янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 30 сентябрдаги 828-сон «Самарқанд вилоятининг туризм салоҳиятидан самарали фойдаланиш ва уни ривожлантириш бўйича

²Ўзбекистон Республикаси Президентининг 28 май 2020 йилдаги ПФ-6002-сон «Коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камайтириш учун туризм соҳасини қўллаб-қувватлашга доир кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони // <https://lex.uz/ru/>